

I. Tworzenie preterituma

hyncrychtarlipisk1998/2007

1. Kóncowki preterituma	
ip. werby (<i>imperfekt</i>)	p. werby (<i>aorist</i>)
I. sg.: -ch, -še, -še du.: -chmoj, -štaj/-ej, -štaj/-ej pl.: -chmy, -šće, -chu II. sg.: -ach, -eše, -eše du.: -achmoj, -eštaj/-ej, -eštaj/-ej pl.: -achmy, -ešće, -achu	I. sg.: -ch, -∅, -∅ du.: -chmoj, -štaj/-tej, -štaj/-ej pl.: -chmy, -šće, -chu x x x
příklady	
I. lězech, lězeše, lězeše lězechmoj, lězeštaj/-ej, lězeštaj/-ej lězechmy, lězešće, lězechu II. hrajach, hraješe, hraješe hrajachmoj, hraještaj/-ej, hraještaj/-ej hrajachmy, hraješće, hrajachu	I. wulězech, wulěze, wulěze wulězechmoj, wulězeštaj/-ej, wulězeštaj/-ej wulězechmy, wulězešće, wulězechu wuhrach, wuhra, wuhra wuhrachmoj, wuhraštaj/-ej, wuhraštaj/-ej wuhrachmy, wuhrašće, wuhrachu

2.

zdónki za tworzenie preterituma				
	infinitiwny infinitiw	krótki prez. 1. wos. sing.	dołhi prez. 2. wos. sing.	příklady ip. werby - p. werby
e-konjugacija				
1	hotować			hotowach - rozhotowach
2	wuknyć		wuknješ	wuknjech - nawuknych
3a			njeseš	njesech - donjesech
3b			bodžeš	bodžech - rozbodžech
3c			pječeš	pječech - přepječech
3d	prać		pjerješ	pjerjech - přeprach
4a	bić	biju		bijach - robzbiach
4b	leć *	liju		lijach - wulach *
4c	žnjeć *	žnjeju		žnějach - nažnjach *
5a	počeć *			počach * - započach *
a-konjugacija				
7	lětać			lětach - polětach
	hašeć *			hašach * - zhašach *
i-konjugacija				
8	warić	warju		warjach - zwarich

	prosyć	prošu		prošach - wuprosych
9	styšeć *			styšach - zastyšach
10	ćerpjeć			ćerpjech - počerpjech

*změna e → a → e , na př.: počec → počach, počeše, počeše, počachmy, ...!!!

3.

zdónki + kóncowki		
ip. werby	klas a	p. werby
wot infinitiwneho zdónka (a ↔ e) + I		
hotowach, hotowaše, ...	1	rozhotowach, rozhotowa, ...
počach, počeše ...	5a	započach, započa, ...
lětach, lětaše, ...	7	započeštaj, ...
styšach, styšeše, ...	9	polětach, polěta, ...
ćerpjech, ćerpješe, ...	10	zastyšach, zastyša, ...
	2	zastyšeštaj, ...
	3d	poćerpjech, poćerpje, ...
	4a	nawuknych, nawukny, ...
	4b	přeprach, přepra, ...
	4c	rozbich, rozbi, ...
	8	wulach, wula, ... wuleštaj,
		... nažnjach, nažnja, ... nažnještaj, ... zwarich, zwari, ... / poprosych, poprosy, ...
wot dołheho prezensoweho zdónka + I		
njesech, njeseše, ...	3a	donjesech, donjese, ...
bodzech, bodžeše, ...	3b	rozbodzech, rozbodže, ...
pječech, pječeše, ...	3c	přepječech, přepječe, ...
wuknjech, wuknješe, ...	2	
pjerjech, pjerješe, ...	3d	
wot krótkeho prezensoweho zdónka + II		
bijach, biješe, ...	4a	
lijach, liješe, ...	4b	
žnějach, žněješe, ...	4c	
warjach, warješe, .../prošach, prošeše	8	

Rozdžělně zdónki barbojte:

wuknyć - 2, prać - 3d, bić - 4a, leć - 4b, žnjeć - 4c a warić / prosyć - 8 :

	<u>ip. werby</u>	- <u>p. werby</u>
2	ja wuknjech	- ja nawuknych
3d	ja pjerjech	- ja přeprach
4a	ja bijach	- ja rozbich
4b	ja lijach	- ja wulach
4c	ja žnějach	- ja nažnjach
8	ja warjach/prošach	- ja zwarich/přeprosych

hyncrychtarlipsk1998

4.

mustrowe werby											
hotować	wuknyć	njesć, bosć, pjeć	prać	bić	leć	žnjeć	poćeć	lětać	warić	stýšeć	čerpjeć
hotowach	wuknjech	njesech, bodžech, pječech	pjerjech	bijach	lijach	žnějach	počach	lětach	warjach prošach	stýšach	čerpjech
zhotowach	nawuknych	donjesech, zbodžech, spječech	přeprach	zbich	wulach	nažnjach	započach	polětach	zwarich poprosych	zasłyšach	počerpjech

5.

Njeregularne werby	
ip. werby (imperfekt)	p. werby (aorist)
dać dach, daše, ... *	dać dach, da, ... **
měć mějach, měješe, ...	wotměć wotměch, wotmě, ...
směć smědzach, smědzeše, ...	
jěšć jědzach, jědzeše, ...	zjěšć zjěch, zjě, ...
wědžeć wědzach, wědzeše, ...	dowědžeć so dowěch so, dowě so, ...
hić džěch, džěše, ...; negacija: njeńdžech, njeńdzeše, ...	přińć přińdžech, přińdze, ...
jěć jědzech, jědzeše, ...	prijěć prijědzech, prijědze, ...
	rjec rjeknych, rjekny, ...
chcyc chcych, chcyše, ... negacija: nochcych, nochcyše, ...	zechcyc zechcych, zechcy, ...
spać spach, spaše, ...	pospać pospach, pospa, ...
móc mózach, móžeše, ...	zamóc zamóch, zamó, ...
być běch, bě(šě), bě(še); běchmoj, ...	pobyc pobych, poby,
žwać žujach, žuješe, ...	nažwać nažwach, nažwa, ...

* „lassen“ ** 1. „geben“ 2. „lassen“

Kedźbujće na formalny rozdźěl mjez preteritalnymaj formomaj p. a ip. werba pola někotrych werbalnych klasow!

- a) Tehdy wuknjechu serbscy gymnaziasća w Čěskej.
Mjez druhim **nawuknychu** tam tež čěsku rěč.
- b) Cyty kónc tydženja **liješe** so kaž z kanami.
Po tym nan stany a **nala** sebi škleńčku palenca.
- c) Burowki prjedy tež na pólnych mjezach trawu **žnějachu**.
Po ćopłym a wložnym lěcu tola tójšto **nažnjachu**.
- d) Što **móžachu** jej w tajkej situaci rjec, zo bychu ju změrowali?
Woprawdźite přičiny za socialnu nuzu burow pak tehdy spóznać **njezamóchu**.
- e) Pola nas běše z wašnjom, zo cyta swójba hromadže za blidom sedžeše a **jědžeše**.
Tuž **zjě** swój tykanc, wupi swój kofej a zaplaći.
- f) Jako młodostni přewšo rady w lajskej skupinje dźiwadło **hrajachmy**.
Tuž **zahrachmy** zahorjenym přihladowarjam hišće raz někotre znate ludowe pěsnje.
- g) Štožkuli dźěd do ruki **bjerješe**, wšitko so jemu radžeše.
Najprjedy wón skóncowany časnik **rozebra** a potom zaso wšě dźěle a dźělčki zestaja.
- h) Kóždy wě, zo **njeběchu** serbscy burja w prjedawšim času bohaći.
Na Lubjencu studenća jenož skrótka **pobychu**, dokelž chcychu dale na Lubin pućować.
- i) Smoler **prošeše** we słowjanskim wukraju wo pjenjezy za natwar Serbskeho domu.
Po čězkej chorosći **wuprosy** sej Jan hišće někotre swobodne dny.

Ale:

- j) Z dobrymi słowami a radami drje nihdy **njelutowachu**.
Po přewroće **nalutowachu** sebi doć pjenjez za małe, ale šikwane awto.
- k) **Dundachmoj** přez Prahu a **dachmoj** so jenož wot připada wjesć.
W běhu dweju hodžinow **předundachmoj** cyte stare město.
- l) Po cytej wosadže **pječechu** so tykancy za kermušnych hošći.
Napječechu telko pampuchow, zo je nihto zjěšć njemóžeše.
- m) Wšě wobdźělene strony **wjedžechu** rozmołwy wo měrliwym zakónčenju konflikta.
Poměrnje spěšnje **zawjedžechu** po přewroće zapadoněmsku hriwnu.

Kedźbujće na změnu a na e mjez mjehkimaj konsonantomaj!

- a) Hajnik **stýšeše** hižo wotdaloka, zo jelenje zaso ruja.
Nadobo **zastýša** w kerčinje knyskotanje a drapotanje.
W Słowakskej **stýšachmoj** husto přewšo rjane ludowe spěwy.
Na kulturnym swjedženju w Slepom **stýšeštaj** přěni króc w žiwjenju serbske dudy.
- b) Wohnjowa wobora cytu nóc w holi **hašeše**, ale hišće na druhi dzeń so zdónki žehlachu.
Z jednym bowom wody **zhaša** susod poslednje płomješka a zdychny wolóženy.

Zasadźće do tabulki pobrachowace formy preterituma !

asp	infin.	1.sg.	2. / 3.sg.	1.du.	2. / 3.du.	1.pl.	2.pl.	3.pl.
ip.	łakać	łakach	łakaše	łakachmoj	łakaštaj	łakachmy	łakašće	łakachu
ip.			hinješe					
p.			zahiny					
ip.								hrožachu
p.			wohrozy					
ip.					lubještaj			lubjachu
p.			slubi					slubichu
ip.						běžachmy		
p.			poběžza				poběžżešće	
ip.		bjerjech						
p.						zabrachmy		
ip.				dujachmoj				
p.		zaduch			zaduštaj			
ip.			wlečeše					
p.			dowleče					
ip.		wučach						
p.			nawuči					
ip.		prošach						
p.			poprosy					
ip.						činjachmy		
p.	sčinić							

takle ma być:

asp	infin.	1.sg.	2. / 3.sg.	1.du.	2. / 3.du.	1.pl.	2.pl.	3.pl.
ip.	łakać	łakach	łakaše	łakachmoj	łakaštaj	łakachmy	łakašće	łakachu
ip.	hinyć	hinjech	hinješe	hinjechmoj	hinještaj	hinjechmy	hinješće	hinjechu
p.	zahinyć	zahinych	zahiny	zahinychmoj	zahinyštaj	zahinychmy	zahinyšće	zahinychu
ip.	hrozyć	hrożach	hrożeše	hrożachmoj	hrożeštaj	hrożachmy	hrożešće	hrożachu
p.	wohrozyć	wohrozych	wohrozy	wohrozychmoj	wohrozyštaj	wohrozychmy	wohrozyšće	wohrozychu
ip.	lubić	lubjach	lubješe	lubjachmoj	lubještaj	lubjachmy	lubješće	lubjachu
p.	slubić	slubich	slubi	slubichmoj	slubištaj	slubichmy	slubišće	slubichu
ip.	běžeć	běžach	běžeše	běžachmoj	běžeštaj	běžachmy	běžešće	běžachu
p.	poběžec	poběžach	poběžša	poběžachmoj	poběžštaj	poběžachmy	poběžšće	poběžachu
ip.	brać	bjerjech	bjerješe	bjerjechmoj	bjerještaj	bjerjechmy	bjerješće	bjerjechu
p.	zabrać	zabrach	zabra	zabrachmoj	zabraštaj	zabrachmy	zabrašće	zabrachu
ip.	duć	dujach	duješe	dujachmoj	duještaj	dujachmy	duješće	dujachu
p.	zaduć	zaduch	zadu	zaduchmoj	zaduštaj	zaduchmy	zadušće	zaduchu
ip.	wlec	wlecech	wlečeše	wlecechmoj	wlečeštaj	wlecechmy	wlečešće	wlecechu
p.	dowlec	dowlecech	dowleče	dowlecechmoj	dowlečeštaj	dowlecechmy	dowlečešće	dowlecechu
ip.	wučić	wučach	wučeše	wučachmoj	wučeštaj	wučachmy	wučešće	wučachu
p.	nawučić	nawučich	nawuči	nawučichmoj	nawučištaj	nawučichmy	nawučišće	nawučichu
ip.	prosyć	prošach	prošeše	prošachmoj	prošeštaj	prošachmy	prošešće	prošachu
p.	poprosyć	poprosych	poprosy	poprosychmoj	poprosyštaj	poprosychmy	poprosyšće	poprosychu
ip.	činić	činjach	činješe	činjachmoj	činještaj	činjachmy	činješće	činjachu
p.	sčinić	sčinich	sčini	sčinichmoj	sčiništaj	sčinichmy	sčinišće	sčinichu